

Babits egyetemi irodalomtudományi előadásai Szabó Lőrinc lejegyzésében

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kéziratárába került Szabó Lőrinc-hagyaték egyik legértékesebb egysége kiadatlan Babits-művek gyűjteménye. Ezek részben Babits saját kezű kéziratai, részben Szabó Lőrinc által gyorsírásban megörökített egyes alkotásai. Ezekből a kiadatlan verseiből 1973–74 folyamán több folyóiratban és napilapban közöltem szemelvényeket (Forrás, Irodalmi Szemle, Jelenkor, Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Népszabadság, Tiszatáj, Új Írás stb.). A Babits által végleges fogalmazásba át nem írt, csak előszóban lediktált dokumentumok így is fontos hozzájárulások önéletrajzához és műhelytitkaihoz. Három ilyen nagyobb terjedelmű alkotása maradt itt fenn: 1. Önéletrajza — megállapításom szerint a Halálfiain első ötlete és vázlata, közöltem a Jelenkor 1973. novemberi számában; 2. mintegy háromtucatnyi korai versének keletkezéstörténete, ez megjelenik az Irodalomtörténet 1975-ös évfolyamában és 3. az alább közlendő följegyzések 1919 tavaszán tartott budapesti egyetemi előadásairól a modern irodalomtudomány elméletéről.

Babits 1919-es egyetemi előadásai valóságos legenda hírében állnak. Szellemi életünkben ma is számos jelentős tényező akad akkori diákjai közül. Ezek részben szóban, részben írásban elragadtatással nyilatkoztak professzori és előadói képességeiről. A régi bölcsészeti kar híres XI-es termében tartotta előadásait, mintegy ötszáz állandó hallgató előtt, olyan zsúfolt tömeg jelenlétében, hogy még a katedra szélén is ültek. Előadásai társadalmi eseményszámba mentek, azokon nemcsak beiratkozott diákjai jelentek meg hetenként kétszer két-két órára, hanem a szellemi élet neves személyiségei is kivonultak. Így például az első előadáson az előadó oldalán Ady özege, Csinszka is ott volt. Szabó Lőrinc Babits asszisztenseként tartotta fenn a rendet. Az ő feladata volt, hogy Babits másik előadássorozatát, az Ady-szemináriumot szűkebb körű hallgatóság részére korlátozza, hogy a kiválasztott száz hallgató folyamatos munkája biztosítva legyen. Sejthetően számos hallgató készített jegyzetet, az utókor szerencséjére, mert Babits, úgy látszik, nem írta le, nem fogalmazta meg előadásait. A Tanácsköztársaság rá kiszabott nagyszámú kulturális feladatai teljesítése közben erre nyilván nem is volt lehetősége. Furcsa mindenestre, hogy még a rendkívüli logikával valóságos rendszerré kiépített szemeszterre terjedő előadásokhoz készített esetleges jegyzetei sem kerültek elő mindmáig. 1918–19-es egyes előadásaihoz is legalább vázlatot készített, ezek kéziratai a hagyatékban ma is megtalálhatók. Eddig előadásainak két egykorú följegyzése került közlésre. Az első Nagy Sándor Kálmán jegyzése, akinek példánya Barta Jánosnak, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem bölcsészeti kara nemrégiben nyugdíjba vonult magyar irodalom professzorának gondos földolgozása és kiértékelése nyomán vált az irodalomtörténészek közkinccsévé (Babits Mihály egyetemi előadásai. Irodalomtörténet 1961. 1. szám 42–58. l.). Ennél sokkal terjedelmesebb a nagy marxista kritikus, Fábry Zoltán egykorú lejegyzése. Fábry visszaemlékezése szerint Babits hallgatósága volt „egész Budapest irodalmi értelmisége. A nagy XI-es tanteremben és az ablakdeszkákon, az ajtóban és kint a folyosón százan és százan ültek, álltak, szorongtak, hall-

gattak és jegyeztek". Fábry Zoltán példánya Garamvölgyi József tulajdonába került. Ebből közölte a Tanácsköztársaság szellemi életének nagy dokumentumgyűjteményében József Farkas. (Az irodalom elmélete. Babits Mihály egyetemi előadásai. „Mindenkori újakra készül...” Az 1918/19-es forradalmak irodalma. Szöveggyűjtemény. IV. kötet. A Tanácsköztársaság publicisztikája és irodalmi élete. Budapest, 1967. 834—906. l.)

Az Irodalomtörténet közleménye csak szűkebb szakkörökben vált ismeretessé, a Tanácsköztársaság antológiájának fontos Fábry-féle közlése pedig, valószínűleg a sorozat borsos ára miatt még írók és kutatók tudatába sem jutott el. Pedig kitűnő kísérő jegyzeteiben már Barta János rámutatott arra, mennyire fontos megnyilatkozása Babitsnak ez a szerencsére legalább mások megörökítésében fennmaradt hatalmas tudományos önvallomása. A nagy Nyugat-nemzedék teoretikusai közül senki sem összegezte rendszerbe foglalva irodalomelméleti elveit. Babitsnak 1919-es egyetemi tanári kinevezése reprezentatív lehetőséget adott ennek kifejtésére.

Szabó Lőrinc följegyzése az eddig nyilvánosságra került három szövegközlés közül vitán fölüli szellemileg a legmagasabbrendű. A kitűnő költő-tanítvány életében ennek létéről nem esett szó, Szabó Lőrinc maga sem jutott hozzá, hogy gyorsírási jegyzeteit áttegye. A Radnai-féle gyorsírási rendszer előtti gyorsírási módszerrel, az úgynevezett Gabelsberger-félével készült jelek nem voltak már mindig elolvashatók, de így is hálaára vagyunk kötelezve dr. Gergely Pálnak, a Magyar Tudományos Akadémia titkársága nyugalmazott vezetőjének, hogy hetekig tartó munkával és türelemmel föloldotta az egyre jobban fakuló írásjeleket. A közölt szövegben a zárójelbe tett három pont ma már kiolvashatatlan szavakra utal. Ezek hiánya azonban nem rontja le a fontos szöveg összefüggő értelmét, amely mégiscsak a Babitshoz abban az időben legközelebb álló, legkedvesebb tanítvány dokumentációja.

Az itt közölt kézirat lelőhelye: MTA Könyvtárának kéziratára, Szabó Lőrinc kéziratosa hagyatéka, Ms 4699/77.

GÁL ISTVÁN

BABITS MIHÁLY

Az irodalomtudomány elmélete

AZ 1919-ES EGYETEMI ELŐADÁSOKBÓL

1919. május 19.

(Kedves hallgatóm, többen azt kérdezték, hogy bizonyos gondolataikat s kétélyeiket szeretnék nekem előadni és megkérdeznék véleményemet a homályosan maradt pontokban. Hiszem, hogy alkalmas volna, ha ezeket egy bizonyos időpontra korlátoznánk, vagyis hetenként egyszer egy félórát vagy esti órát szentelnék ilyenfajta megbeszélésnek.)

Most rátérnék arra a különösen fontos pontjára a fejtegetéseinknek, amiket jeleztünk múlt óra végén. Talán engedjék meg, hogy Carlyle mondásával kezdjem, hogy a „történelem igazi szerencséje a nagyember születése”. Hogyha ézt a mondást le akarjuk fordítani a Carlyle költői nyelvéről a tudomány rendes prózájára, akkor talán annyit jelenthet előttünk ez a gondolat, hogy amint mindenben van valami végső, visszavezethetetlen tény, valami, amit tovább alkalmazni már nem lehet, ilyen mint a grammatikában az aksiómák, amit tovább bizonyítani, még egyszerűbb té-